

Stockholm den 27 mars 2026

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se
Översänds endast per e-post

Remissyttrande över betänkandet Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111) – dnr Ju2025/02525

1 INLEDNING

- 1.1 Centrum för rättvisa är en ideell och oberoende stiftelse som arbetar för att värna skyddet för enskildas grundläggande fri- och rättigheter genom rättsprocesser, utbildning och opinionsbildning. Centrum för rättvisa har som remissinstans inbjudits att lämna synpunkter på förslagen i det rubricerade betänkandet.
- 1.2 Betänkandet är omfattande och avser tre övergripande delar. *Den första delen* handlar om att göra en översyn av reglerna om ersättning till rättsliga biträden och föreslå olika åtgärder för att skapa en mer ändamålsenlig kostnadskontroll över statens utgifter för rättsliga biträden. *Den andra delen* av uppdraget har bestått i att lämna förslag på hur behörighetskraven för offentliga försvarare kan skärpas och att ta ställning till om andra åtgärder bör genomföras för att upprätthålla allmänhetens förtroende för advokater. *Den tredje delen* av uppdraget har innefattat att överväga olika åtgärder för att stärka enskildas rätt till juridiskt

biträde och för att stärka enskildas processuella rättigheter i olika domstolsprocesser.

- 1.3 Centrum för rättvisa begränsar sitt yttrande till den tredje delens förslag om att lagfästa en rätt till ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål (avsnitt 12). Förslaget syftar till att säkerställa att förvaltningsprocessen uppfyller kraven på rättvis rättegång enligt regeringsformen och Europakonventionen.
- 1.4 Centrum för rättvisa välkomnar utredningens förslag att reglera enskildas rätt till ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål. Det är både angeläget och konstitutionellt nödvändigt att förvaltningsdomstolar ges möjlighet att bevilja sådan ersättning inom ramen för förvaltningsmålet.
- 1.5 Den utformning av regleringen som utredningen föreslår – rätt till kostnadsersättning om det är oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaden – framstår som lämplig. Centrum för rättvisa tillstyrker därför förslaget i denna del.
- 1.6 Centrum för rättvisa kan även tillstyrka den alternativa utformning som utredningen övervägt och som förutsätter att den enskilde helt eller delvis fått bifall till sin talan.

- 2 CENTRUM FÖR RÄTTVISA TILLSTYRKER
FÖRSLAGET OM ATT LAGFÄSTA EN RÄTT TILL
ERSÄTTNING FÖR RÄTTEGÅNGSKOSTNADER I
FÖRVALTNINGSMÅL (AVSNITT 12 I BETÄNKANDET)**
- 2.1 Centrum för rättvisa instämmer i utredningens bedömning
att enskilda bör kunna få ersättning för sina rättegångs-
kostnader inom ramen för själva förvaltningsmålet (avsnitt
12.7.1 i betänkandet)**
- 2.1.1 Centrum för rättvisa instämmer i utredningens redogörelse för
gällande rätt. Av 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen,
artikel 6.1 i Europakonventionen och artikel 47 i EU-stadgan
följer att det under vissa förhållanden står i strid med rätten till en
rättvis rättegång att enskilda saknar möjlighet att få ersättning för
rättegångskostnader som de haft för att tillvarata sin rätt gentemot
det allmänna (avsnitt 12.6).
- 2.1.2 Det innebär att den nuvarande ordningen – med en undantagslös
tillämpning av den s.k. ”kvittningsprincipen” i förvaltningsmål –
inte är förenlig med rätten till en rättvis rättegång. Enligt HFD
2022 ref. 10 kan dock en begäran om ersättning för rättegångs-
kostnader inte prövas i förvaltningsdomstol. Den enskilde är,
enligt den nuvarande ordningen, i stället hänvisad till att inleda
ytterligare en process och att föra en talan om skadestånd mot
staten i ett separat förfarande hos Justitiekanslern eller i allmän
domstol.
- 2.1.3 Centrum för rättvisa välkomnar utredningens förslag att
förvaltningsdomstolarna ska ges möjlighet att besluta om
ersättning för rättegångskostnader till en enskild inom ramen för

själva förvaltningsmålet (avsnitt 12.7.1 i betänkandet). En sådan reform framstår som både nödvändig och angelägen. Skälen för det är följande.

- 2.1.4 För det första är det Centrum för rättvisas bedömning att en sådan reform är nödvändig för att säkerställa att förvaltningsprocessen är förenlig med rätten till en rättvis rättegång. Det kan konstateras att frågan huruvida det är förenligt med artikel 6 i Europakonventionen att hänvisa enskilda till att inleda ett separat förfarande för att få sina rättegångskostnader ersatta, aldrig har ställts på sin spets i Europadomstolens praxis (se för motsvarande uppfattning Wejedal, *Vingklippta domstolar? En kommentar till HFD 2022 ref. 10*, FT 2022 nr. 3, s. 471–496, särskilt s. 489 ff.). I vart fall följer det av Europadomstolens praxis att det genom ett sådant förfarande inte får vara ”för svårt” för enskilda att erhålla ersättning för sina kostnader (se *Černius and Rinkevičius v. Lithuania*, nos. 73579/17 and 14620/18, 18 February 2020 och HFD 2022 ref. 10 p. 32). Som utredningen konstaterar är det separata förfarandet som står till buds, dvs. en skadeståndsprocess, förenad med sådana svårigheter och risker att det i många fall inte är ett realistiskt alternativ för den enskilde (se s. 562 i betänkandet). Att driva en skadeståndsprocess är tids- och resurskrävande och förutsätter i sig att den enskilde anlitar ett juridiskt ombud. I processen riskerar den enskilde att inte bara behöva stå för dessa ytterligare ombudskostnader utan även statens rättegångskostnader. För att säkerställa att den svenska ordningen är förenlig med rätten till en rättvis rättegång krävs det därför, som utredningen föreslår, att enskilda ges möjlighet att få sina rättegångskostnader ersatta inom ramen för själva förvaltningsmålet.

- 2.1.5 För det andra delar Centrum för rättvisa, under alla omständigheter, utredningens bedömning att den nuvarande ordningen med dubbla processer leder till betydande olägenheter och kostnader för såväl enskilda som det allmänna. Centrum för rättvisa har biträtt flera enskilda som i en efterföljande skadeståndsprocess hos antingen Justitiekanslern eller i allmän domstol, har begärt ersättning för rättegångskostnader hänförliga till ett förvaltningsmål. Det är Centrum för rättvisas erfarenhet att även relativt ”enkla” förvaltningsmål blir föremål för en omfattande och ingående prövning för att avgöra om den enskilde har rätt till ersättning för sina rättegångskostnader (se t.ex. Stockholms tingsrätts mål nr T 8735-25 och T 17816-25 där staten genom Justitiekanslern intagit inställningen att ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål endast kan utgå i särpräglade fall med särskilt ömmande omständigheter). Det är uppenbart att styckkostnaden för dessa tvistemål är betydligt högre jämfört med om kostnadsfrågan hade hanterats inom ramen för själva förvaltningsmålet. Centrum för rättvisa instämmer därför fullt ut i utredningens beskrivning av de negativa konsekvenser som ordningen med dubbla processer medför.
- 2.1.6 Slutligen vill Centrum för rättvisa framhålla att frågan huruvida det ska införas en möjlighet för enskilda att få ersättning för rättegångskostnader i förvaltningsmål tidigare varit föremål för flera offentliga utredningar (se avsnitt 12.3.5 i betänkandet). Tidigare förslag till sådan reglering har inte lett till lagstiftning. Dessa förslag har dock inte utgått från att en sådan reglering krävs för att tillgodose rätten till en rättvis rättegång. Av de skäl som anförts ovan framstår det som inte bara angeläget utan även

konstitutionellt nödvändigt att utredningens förslag till reform denna gång genomförs.

2.1.7 Sammanfattningsvis välkomnar Centrum för rättvisa utredningens förslag att förvaltningsdomstolarna ska ges möjlighet att besluta om ersättning för rättegångskostnader till en enskild inom ramen för själva förvaltningsmålet.

2.2 Centrum för rättvisa tillstyrker den utformning av kostnadsersättningsregeln som utredningen föreslår, men även den alternativa utformning som utredningen övervägt (avsnitt 12.7.2–3 i betänkandet)

2.2.1 Enligt utredningens förslag ska en allmän part vara skyldig att ersätta en enskild parts rättegångskostnad, om det är oskäligt att den enskilde själv ska stå för kostnaden. Vid bedömningen ska särskilt beaktas om kostnaden varit befogad med hänsyn till utgången i målet, sakens beskaffenhet och målets betydelse för den enskilde. (Se avsnitt 12.7.3 i betänkandet.)

2.2.2 Den utformning av regeln som utredningen föreslår framstår som lämplig och väl förenlig med såväl Högsta domstolens som Europadomstolens praxis avseende rätten till en rättvis rättegång.

2.2.3 Centrum för rättvisa instämmer särskilt i bedömningen att rätten till ersättning inte bör begränsas till vissa måltyper eller till att avse endast fysiska personer. Några sådana begränsningar kan inte utläsas ur vare sig Högsta domstolens eller Europadomstolens praxis. Av samma skäl bör rätten till ersättning inte begränsas till att avse situationer då det vore ”uppenbart oskäligt” att den enskilde står sin egen kostnad (jfr s. 578 i betänkandet). En sådan begränsning riskerar att medföra en tillämpning som

blir så snäv att den inte täcker samtliga situationer då ersättning ska utgå enligt befintlig praxis.

- 2.2.4 Centrum för rättvisa har förståelse för att det inte är möjligt att mer än i allmänna ordalag beskriva under vilka förutsättningar som enskilda enligt den föreslagna kostnadsregeln har rätt till ersättning. Frågan om kostnaderna varit befogade med hänsyn till sakens beskaffenhet måste, som utredningen konstaterar, avgöras från fall till fall, efter en helhetsbedömning av samtliga relevanta omständigheter. Den närmare innebörden av denna regel bör kunna överlämnas till rättstillämpningen.
- 2.2.5 Det noteras vidare att det i utredningen görs överväganden kring att, som alternativ till förslaget, utforma kostnadsersättningsregeln så att den motsvarar en slags miniminivå utifrån Europadomstolens och Högsta domstolens praxis (se s. 573 ff. i betänkandet). Det skulle innebära en regel som medför att en rätt till ersättning förutsätter att den enskilde helt eller delvis vunnit bifall med sin talan i förvaltningsmålet. Centrum för rättvisa instämmer i utredningens bedömning att en sådan utformning av regeln är förenlig med rätten till en rättvis rättegång och kan därför tillstyrka även ett sådant förslag. En sådan regel kan, i enlighet med utredningens resonemang, utformas efter mönster av regeln i 43 kap. 1 § skatteförfarandelagen (2011:1244). I vissa fall kan det, som utredningen noterar, vara svårt att avgöra om den enskilde ska anses ha vunnit målet eller inte, men även denna fråga bör kunna hanteras i rättstillämpningen.
- 2.2.6 Sammantaget är Centrum för rättvisa av uppfattningen att den utformning av kostnadsersättningsregeln som utredningen föreslår framstår som lämplig. Förslaget tillstyrks därför.

Centrum för rättvisa kan även tillstyrka en utformning av regeln som medför att en rätt till ersättning förutsätter att den enskilde helt eller delvis vunnit bifall med sin talan.

2.3 Övriga synpunkter

2.3.1 Centrum för rättvisa noterar att det i betänkandet saknas uttryckliga resonemang kring under vilka förutsättningar som ett beslut om kostnadsersättning ska kunna överklagas. Eftersom det tidigare saknats en kostnadsersättningsregel i förvaltningsprocesslagen bör detta förtydligas. Centrum för rättvisa utgår från att en enskild kommer att kunna överklaga ett beslut om kostnadsersättning som gått denne emot, oavsett utgången i själva sakfrågan.

2.3.2 Centrum för rättvisa noterar slutligen att det i betänkandet anges att "[e]n enskild som begärt men nekats ersättning – eller som försummat att begära ersättning – för sina kostnader inom ramen för ett förvaltningsmål [inte bör] kunna väcka talan om skadestånd för samma kostnad" (se s. 585 i betänkandet). Centrum för rättvisa delar utredningens ambition att de efterföljande skadeståndsprocesserna, genom den föreslagna regleringen, i framtiden ska kunna undvikas, men anser inte att enskildas rätt att begära skadestånd kan begränsas på det sätt som antyds. Det står förstås en enskild – som underlåtit att enligt den nya regleringen begära ersättning för sina rättegångskostnader – fritt att väcka en skadeståndstalan mot staten under påståendet att det föreligger en överträdelse av rätten till en rättvis rättegång. Det är en annan sak att en sådan talan kan komma att ogillas eftersom underlåtenheten medför att det inte är nödvändigt att utge skadestånd enligt 3 kap. 4 § skadeståndslagen (1972:207).

Som ovan,

Fredrik Bergman Evans
Chef för Centrum för rättvisa

Föredraget av juristen Erik Scherstén